

UDK 929 Stular D.

Dušan Mihalek
Novi SadDUŠAN STULAR
OB DEVETDESETEM ROJSTNEM DNEVU

Skromno in tiho, umaknjen v svoj lastni svet, ob prijateljih in študentih, pričakuje devetdeseti rojstni dan nestor jugoslovanskih skladateljev in pianistov Dušan Stular. Še nikoli ni bil dostojno predstavljen širši javnosti (pri tem so seveda izvzete le redke izvedbe v Novem Sadu in maloštevilne izdaje Društva skladateljev Vojvodine) in celo brez članka v Leksikonu jugoslovanske glasbe, stopa ta ustvarjalec, čigar prva polovica življenja se je odvijala viharno kot v najbolj zanimivem romanu, v deseto življenjsko dekada čil in bistroumen, saj še vedno predava študentom novosadske Akademije umetnosti italijanščino.

Šele v nekaj zadnjih letih prihaja Stular po prizadevanju tržaškega profesorja Ravela Kodriča in avtorja teh vrstic iz anonimnosti. Ob njegovi petinosemdesetletnici je Slovenski klub v Trstu organiziral z njim srečanje, na katerem je igral nekatera svoja dela. V tržaškem Primorskem dnevniku in novosadskem Dnevniku je izšlo o njem tudi nekaj zapisov, Društvo skladateljev Vojvodine pa je leta 1986 izdalo jubilejno edicijo — Stularjev klavirski Notturmo romantico za levo roko. Nazadnje je še Primorski slovenski biografski leksikon (15. snopič, Gorica 1989, 605-606) natisnil geslo ŠTULAR Dušan.

(Pri tem je treba takoj poudariti, da skladatelj enako kot njegovi starši vztraja pri priimku *Stular* in zavrača obliko Štular. Ime Dušan je dobil, kot je videti, iz „političnih razlogov“. V strahu pred germanizacijo, saj so tudi njihovo rodbinsko ime zapisovali v uradne knjige kot Stuller, so starši namenoma dajali svojim otrokom slovenska, srbska in hrvaška imena, pri tem pa upali, da bo postal Trst ob uresničitvi ideje o združitvi južnih Slovanov morda celo prestolnica nove države.)

Oče Avgust Stular (Vrhnika, 1875 - Subotica, 1945) je bil modni kreator, čigar saloni niso bili znani le v Trstu. Zelo uspešno se je ukvarjal tudi z gledališko kostumografijo (bil je posebno dober poznavalec zgodovinskih uniform in kostumov), razen tega še s scenografijo. Izhajal je iz rodbine goriških grofov Coronini-Cromberg, priimek pa je nosil po materi, hčerki tovarnarja klobukov Stularja z Vrhnike. Za svoje modne kreacije je dobil pomembna mednarodna priznanja, med katerimi se posebno odlikujeta zlata medalja, ki ju je leta 1906 osvojil v Parizu in Bruslju. Imel je čudovit tenor in je včasih tudi sam nastopal pri amaterskih gledaliških predstavah. Kot nemirni duh, ki je bil blizu socializmu in borcem za pravice Slovencev v Trstu, je pogosto potoval in bil kar mesece odsoten, tako da je bil mali Dušan največ prepuščen skrbi matere Zofije — Zofke (Trst, 1880 - Novi Sad, 1961).

Ta izjemna žena je s svojo igro in petjem zaznamovala tržaško gledališko življenje od začetka 20. stoletja pa do prve svetovne vojne. Rojena je bila v družini Zornik (Sornig), ki je bežala pred inkvizicijo iz Španije (tam je nosila ime d'Alba) in se naselila v Trstu, kjer se je spojila z lokalnim slovenskim in italijanskim prebivalstvom (njena mati je bila iz družine Čenči/Cenci/Cencel). Kot članica Dramatičnega društva je začela nastopati že leta 1894, najprej kot igralka potem pa tudi kot pevka v operetah. Mnogo se je naučila tako, da je na odru opazovala tedanjo vrhunsko italijansko igralko Eleonoro Duse (na katero je spominjala tudi po postavi), v petju pa se je izpopolnjevala pri profesorju Vogriču in pozneje pri mladem dirigentu Mirku Poliču. Prirojene igralske sposobnosti, prijeten glas in veder značaj so ji odprli tudi pot na take italijanske oziroma tržaške odre, kot so La Fenice, Rosseti in Armonia. Vendar je najpogosteje in najraje nastopala v slovenskem jeziku v Narodnem domu, ki ga je vodil Jaka Štoka, in na turnejah po Krasu, kjer je bila izredno popularna in so jo zato tudi imenovali „Primorski slavček“.

Rojen „takorekoč na odru“ 6. aprila 1901 neposredno po materini predstavi, je dobil Dušan Stular prve življenjske vtise v gledališču in na turnejah s starši. Že s tremi leti se je igral tako, da je iz papirja naredil oder in svoje otroško gledališče. Podedoval je tudi radovednega duha in številne talente. Kot osemletni deček je sam skonstruiral mali bekafliter (predhodnik današnjega fliperja ali „enorokega Jacka“); zelo lepo je risal, delal je intarzije, izdeloval pohištvo in perzijske preproge ter znal pihati steklo. Toda bolj kot vse drugo ga je navduševala glasba, posebno glasba, ki jo je izvajala njegova mama. Tudi danes, na pragu desetega desetletja svojega življenja, se spominja nekaterih arij in kupletov, ki jih je slišal v najzgodnejših otroških letih, kakor tudi prizorov iz iger, v katerih je Zofka Stularjeva sodelovala (Jesenski manevri, Rokovnjači, Švilja, Legionarji — v slednjih je tudi sam nastopal).

Trst je bil v času Stularjevega otroštva pomembno avstroogrsko pristanišče in nacionalno zelo pisano mesto. Ekonomsko so bile med najmočnejšimi skupnosti Grkov, Srbov in Židov, Slovenci pa so predstavljali številno prebivalstvo (da ne govorimo o zaledju), ki so ga hoteli Avstrijci germanizirati, medtem ko so si Italijani prizadevali, da bi priključili mesto svoji državi. Še leta 1840 so v cerkvi sv. Spirodona peli večglasne liturgije, kar je bilo zelo pomembno za razvoj srbske pravoslavne cerkvene glasbe. Slovensko kulturo spodbujajo od leta 1861 Čitalnica, Dramatično društvo in zbori, od leta 1909 pa še Glasbena matica (oziroma Pevsko in glasbeno društvo).

Vse to je prekinila prva svetovna vojna. Družina Stular je prebila vojna leta v Mariboru in se preživljala z uniformami, ki jih je izdeloval oče. Zofka Stular ni hotela peti pod tujo oblastjo, Dušan pa je obiskoval gimnazijo in risal (iz leta 1917 je zelo posrečen Portret dame, ki ga je ustvaril ponoči, ob svečah).

Konec vojne je sovpadel z odhodom na univerzo. Ker je oče tako hotel, se je vpisal na medicinsko fakulteto v Bologni. Vendar pa materialne razmere niso dovoljevale, da bi študij nadaljeval. Leta 1919 se vrne v Trst in se z vso energijo loti glasbe. In zgodil se je čudež: osemnajstletni začetnik, ki tedaj še niti not ni poznal, v enem letu obvlada kar šest razredov nižje glasbene šole. Spremljajo ga navdušene kritike. Ivan Grbec piše v *Njivi* (št. 11, 17. VII. 1919, 175-176): „Izvajanje je doseglo z Dvořákovim Slovanskim plesom višek. Pegan Zorica in Štular Dušan, oba zelo marljiva, oba zelo razvita, a vendar ima ta fant tak talent, da je najboljši učenec. Vidi se, da bo to njegov življenjski poklic, in da bo velik po našem svetu in v tujini. Ta cilj pa terja še več nego mu more dati danes naša Matica“. Res, šola Glasbene matice in profesor Šonc nista mogla dati takšnemu talentu ustreznega znanja. Tu se je učil bolj zaradi očetove želje, to pa je bilo v času, ko so po ustanovitvi Jugoslavije mnogi Slovenci zapustili Trst in je zato tudi Glasbena matica preživljala krizo.

Dušan Stular v Slovenskem klubu v Trstu 6. aprila 1986

Na tržaškem (italijanskem) konservatoriju je tedaj poučeval izreden pedagog, pianist češko-nemškega porekla Adolf Skolek. Kot eden najboljših učencev Leszetyckega je Skolek (skupaj z Moritzem Rosenthalom) zmagal na konkurzu mladih pianistov, ki ga je organiziral Franz Liszt. Starega mojstra je tako navdušil, da mu je poleg rubinovega prstana zmage podaril še svoj portret — delo dunajskega slikarja Josepha Kriehubra iz leta 1840, ki je bil prvotno namenjen Mariji d'Agoult in na katerega je še svojeručno dopisal prigodne verze lorda Byrona. Skolek je predaval na konservatoriju „Tartini“ vse od ustanovitve leta 1903, nastopal na solističnih koncertih in v triu z violinistom Umberto Heubergerjem in violončelistom Augustom Fabbrijem. Pozornost so zbudili tudi njegovi nastopi z violinistom Cèsarjem Thomsonom in čelistom Davidom Popperom. Kot izjemen pianist in pedagog je Skolek sprejel Stularja, mu posređoval pot do znanja in razvijal njegov velik, a pozno odkrit talent. Po štirih letih študija pri Skoleku, in še pred diplomskim izpitom, je bil Stular že leta 1923 imenovan za docenta na istem konservatoriju. Kot svojemu najboljšemu učencu mu je Skolek podaril sliko, ki jo je dobil od Liszta, po Skolekovi smrti leta 1929 pa je Stular tudi prevzel njegov razred.

Vzporedno s klavirjem je Stular na tržaškem konservatoriju študiral še kompozicijo pri profesorju Antoniu Illesbergu, pri katerem sta poleg našega Karola Pahorja med drugim študirala Luigi Dallapiccola in Giulio Viozzi. Profesor Skolek pa ni bil navdušen, da se je Stular ukvarjal s komponiranjem. Kadar mu je igral svoje skladbe, je imel navado reči: „Dobro je, samo je preveč moderno“. Toda Illesberg je nasprotno govoril: „Dobro, vendar je treba bolj moderno“.

Stular se je skušal znajti med obema tema skrajnostima. Posvetil pa se je predvsem klavirju. Poleg obsežnega pedagoškega dela na konservatoriju „Tartini“ je nastopal z vidnim uspehom kot solist v Trstu, Milanu, Rimu, Neaplju, Bologni, Gradcu in v

novo ustanovljenem Radiu Zagreb. Na koncertu v spomin profesorju Skoleku je leta 1929 skupaj s svojimi učenci izvajal: Regerjevo Passacaglio in fugo za dva klavirja z Eugenijem Visnovitzem, v Bachovem Koncertu za tri klavirje pa se jima je pridružil še Edoardo Guglielminetti. Nastopil je še v duetu s Skolekovo učenko Ado Naish (sestrčno Adeline Patti). Z njo je večkrat igral tudi jazz, kar je odmevalo tudi v njegovi ustvarjalnosti (iz tega časa je Stularjeva kompozicija za dva klavirja štiriročno *My Capricious Darling*).

V teh letih so bile natisnjene prve njegove kompozicije: instruktivni *Tempo di Minuetto* (objavljen 1928) in *Stabilimento musicale triestino G. Verdi* (Firence). Komponiranje zabavne glasbe je prineslo dve izdaji: canzono-tango *Nada* (1933) in foxtrott *Vieni con me* (1934), obe pri *Edizioni musicali Cines Pittaluga* (Torino), izšli pa sta pod psevdonimom-kriptogramom Raul Duntass (od italianiziranega Dusan Stular). Lahkčnost komponiranja in sposobnost, da s „konvertibilno“ glasbo ustvari vzdušje, sta mu prinesli tudi vabilo za sodelovanje pri prvih zvočnih filmih družbe Cinecittà (podatki o teh filmih so izgubljeni). Kot prijatelj in spremljevalec slavne Toti dal Monte je tej pevki posvetil cikel šestih samospevov, ki je danes žal tudi izgubljen.

Velika spodbuda za Stularjevo ustvarjalnost je bilo srečanje s plesalko svobodnega plesa Britto Schellander leta 1934. Ta umetnica se je učila pri znameniti Mary Wigman, tako kot Henya Holm, Ida Rubinstein in nekaj časa tudi sam Stular. Toda, medtem ko je Wigmanova tedaj zavračala glasbeno spremljavo, je ubrala Britta Schellander drugo smer: ples je improvizirala na glasbo, ki se je porajala iz njenega plesa. Tako je iskala spretnega pianista-improvizatorja, ki bi po navdihu njenih gibov svobodnega plesa izvajal glasbo, ki bi njej spet rabila kot nadaljnja inspiracija. V osebi Dušana Stularja je našla (po sodelovanju z Zitom Lanom) prav to, kar si je želela in celo dosti več. On ni le ustvarjal glasbe, ki se je ujemala z njenim plesom, ampak je včasih tudi kreiral kostume in jih celo sam krojil. To je bila čudovita zveza dveh večstransko nadarjenih umetnikov, ki ni ostala neopažena. Na kulturnem programu berlinske Olimpijade leta 1936 je Britta Schellander ob Dušanu Stularju kot predstavnica Italije osvojila zlat olimpijski prstan, in to pred mojstri svobodnega plesa, kot sta bila Harald Kreutzberg ali Nia Čorak Slavenska. Številne kritike, ki so ob tej priliki izšle, pa tudi ob drugih nastopih Britte Schellander, so poudarjale tudi veliko vlogo Dušana Stularja kot skladatelja in pianista.

Od Stularjevih improvizacij so bile na njenem programu *Moja dežela*, *Fantastični ptič*, *Primitivni ples*, *Igra valov*, *Romantično*, *Novi šal*, *Leggiero* (*Allegro capriccioso*), *Notturmo romantico* za levo roko (1936) in *Listje na vetru* (1937). Le zadnji dve sta bili pozneje notirani, *Moja dežela* (Koreografska poema) in *Leggiero* (*Allegro capriccioso*) pa sta bili šele mnogo kasneje (1975) posneti v studiu Radia Novi Sad (po prizadevanju Stularjevega učenca, skladatelja Ivana Kovača). Iz njih je razvidno, kar je zaznala tudi kritika tistega časa, tako npr. bolonjski kritik, ki je trdil: „Stularjeve kompozicije so tako napisane, da morajo ugajati“. So namreč daleč od eksperimentalnih iskanj tedanje evropske glasbe, daleč od ekspresionizma, dodekafonije (izjema je *Fantastični ptič*) in neoklasicizma. Romantično vzdušje diskretno osvežujejo impresionistične harmonije in pedalizacija, včasih so prisotni elementi jaza ali celo lahke glasbe. Za poslušalca je to užitna, iskrena in sprejemljiva glasba — za pianiste pa so to zahtevne kompozicije, v katerih morajo pokazati briljantno tehniko polno čustvovanja. *Listje na vetru* kaže tudi posrečene in okusne deskriptivne elemente, primno razporeditve *Notturmo* pa izhaja iz osnovne inspiracije (ob smrti Stularjevega prijatelja Giannija Parisija na abesinski fronti, čemur tudi ustreza globoki register klavirja, ki v kompoziciji prevladuje).

Trst četrtega desetletja XX. stoletja se je zelo razlikoval od razgibanega pristanišča, ki se ga je Stular spominjal iz otroštva. Mesto je zdaj pripadalo italijanski fašistični državi. Gospodarsko močne skupnosti Grkov, Srbov in Židov so propadle skupaj s pomenom pristanišča, slovensko prebivalstvo pa je bilo pod stalnim pritiskom italijanizacije že vse od 13. julija 1920, ko so zažgali poslopje Balkana — Narodnega doma, kjer je zgorel tudi oder Dramatičnega društva.

Pritiske fašistične vlade začenja Stular čutiti tudi na lastni koži, vendar se jim pogumno upira. To leta 1940 plača tudi s tem, da ga vržejo iz konservatorija. Seveda pa ga ta formalna izključitev iz službe ne more oddaljiti od glasbe. Vsi njegovi študenti še naprej prihajajo k njemu na privatne učne ure, kolegi-profesorji pa store vse, da pomagajo svojemu najmlajšemu in nadarjenemu kolegu. Fašisti mu ovirajo pianistične nastope, Stular pa ustanovi svoj otroški zbor s harmoniko, nastopa po bolnišnicah in na frontah ter tako lajša trpljenje ranjencem, ki vse pogosteje prihajajo z različnih bojišč.

Kot nosilca tako lajša trpljenosti so ga fašistične oblasti morale pod pritiskom javnosti vrniti v konservatorij na mesto docenta. V tej mučni situaciji najde Stular uteho v komponiranju in tako ustvari prav v teh najtežjih letih svoja največja in najpomembnejša dela — *Jazz sinfonijo*, suito *Pan* za kvartet violončel, klavirski koncert *Melodije in ritem* in otroško opereto *Modra strela (Freccia azzurra)*. Dve od teh kompozicij sta mu prinesli tudi največja priznanja. Triennale v Neaplju (Mostra Triennale) je dodelil v simfonični kategoriji Stularjevi *Jazz sinfoniji* prvo nagrado, v komorni kategoriji pa suiti *Pan*.

Jazz sinfonia in do-minore (dokončana 22. decembra 1938) je napisana za dva klavirja, simfonični orkester in jazz-orkester (big band). Vse od prvih taktov je jasno, da je Stular našel inspiracijo za to skladbo v Gershwinovem *Amerikancu v Parizu*. Bleščeča barva polnega in specifičnega orkestra ter sinkopirani ritmi ustvarjajo polnokrven simfonični jazz; kompozicija se začneja z očarljivo, energično temo, ki nas, kljub temu da parodira Gershwina, prevzame s svojo domiselnostjo in mojstrskim aranžmajem. Kontrast predstavlja umirjena tema-epizoda počasnega foxtrotta ali bluesa, v kateri stopata v ospredje dva klavirja z godali. Na podlagi tega kontrasta je zgrajena nepretenciozna kompozicija z željo, da zabava in olepša trenutke, brez banalnosti in z obilo humorja in okusa. Sinfonija je bila prvič (in doslej edinokrat) izvedena šele 19. januarja 1987 v Novem Sadu.

Suita *Pan* je bila napisana leta 1939 za konkurz nekega belgijskega kvarteta violončel, na katerem je tudi zmagala, nakar so jo še izvajali do druge svetovne vojne. Hitro osminsko gibanje, motoričen ritem skoro brez pavz karakterizira zagnanost prvega stavka (*Spiriti boscherecci — Vivace ma non troppo*). V melodijah je zelo prisotna kromatika, v harmoniji pa paralelni akordi. Drugi stavek je zgrajen v impresionističnem koloritu (*Incanto lunare — Lento liberamente*) na podlagi kontrasta *con sordino — senza sordino, arco — pizzicato* in flažoleta. V tretjem stavku prevladujejo ritmi in hitro menjavanje različnih taktov (3/4, 4/4, 5/4 + 3/4). Kompozicija zahteva virtuozne izvajalce in mojstrsko pokaže možnosti takšne zasedbe (*Françoise* in Viktor Jakovčič, Sandra Belić in Tešman Živanović so to delo za Radio Novi Sad posneli leta 1985).

Melodije in ritem (Koncert za klavir in orkester v c-molu) je eno zadnjih Stularjevih del iz tržaškega obdobja, prvič so ga izvedli decembra 1946 v Subotici in zatem še nekajkrat v Novem Sadu (z avtorjem kot solistom in s Srboslavom Vuksanom-Lopušanskim).

Pregnanten ritmični uvod naznanja prvo temo, ki jo nato prineseta izmenjaje orkester in klavir; v njej dominira ritmični element. Že ob njenem eksponiranju naletimo na melodične floskule, ki jih spremljajo gosti akordi, podobni harmonijam v jazzu. Za kla-

virsko briljantnim mostom stopita z drugo temo (Es-dur) v ospredje liričnost in melodičnost. Izpeljava se začneja z elementi prve teme, nakar vse bolj stopa v ospredje bravurozna pianistična tehnika lisztovske tradicije (kar je očitno v celotni skladbi), ki je še posebno izrazita v veliki kadenci za reprizo.

Drugi stavek prinaša — tako kot romantične lirične miniature — glasbo vzdušja, ki je zasnovana v e-molu. Oster kontrast predstavlja motorično šestosminko gibanje, na katerem je zgrajena glavna tema tretjega stavka v obliki rondoja. Med ponavljanjem te teme nastopa (izza začetka in pred koncem) umirjenejša sentimentalna tema Meno mosso, medtem ko je osrednji del, Tranquillo, nekakšen intermezzo v stilu bluesa.

Otroška opereta-spevoigra *Modra strela (Freccia azzurra)* je nastala v enem samem tednu leta 1941 in je prepričljivo zmagala na konkurzu v Trstu ter osvojila tri prve nagrade. Komponirana je na prav tako nagrajen libreto Marie del Monaco (sorodnice znamenitega pevca) v furlanskem narečju. Zelo muzikalen libreto in pravljичno vzdušje sta Stularju omogočila ustvariti vrsto posrečenih prizorov iz otroškega življenja, ki so jih tržaški malčki s simpatijo sprejeli pred samim začetkom vojne. Partitura se je izgubila, klavirski izvleček pa je pri avtorju.

Izbruh druge svetovne vojne je resno ogrozil Stularjevo življenje v Trstu. Po golem naključju in zaradi pogumnosti njegove hišne pomočnice je rešil glavo ob raciji, ko so fašisti preiskovali njegovo stanovanje in je gospodinja v zadnjem trenutku uspela skriti jugoslovansko zastavo, ki jo je čuval z namenom, da z njo zaznamuje dan zmage in združitve z Jugoslavijo. Ob velikih peripetijah in s ponarejenim potnim listom, ki ga je dobil od očeta (le-ta je že bil emigriral), se je leta 1943 znašel v Subotici.

Po vojni so bile načrtane nove meje — geografske in politične — in vrnitev v Trst je bila nemogoča. Tako se je začela druga polovica Stularjevega življenja v Vojvodini. Osvoboditev Subotice je dala navdih za prvo kompozicijo v osvobojeni Vojvodini — *Legende o partizanih* (za dva klavirja četveročno). Splošni polet ob obnovi porušene domovine ga je prva povojna leta spodbujalo: vodil je sindikalni, železničarski in židovski zbor, poučeval na ženski gimnaziji in v oficirski šoli ter prirejal koncerte. Konec leta 1946 se je preselil v Novi Sad, da pomaga pri obnovi Glasbene šole „Isidor Bajić“ (njen direktor je bil sedem let) in pri sindikalnem zboru (današnjem KUD „Svetozar Marković“). Piše priložnostno glasbo — za fizikalne in majske zlete, za brigadirje na progi Šamac—Sarajevo, za vaje s stožci, za lutkovno gledališče, improvizira za ples gluhtonemih na njihovih festivalih, poučuje privatno, komponira didaktično literaturo, igra na radijskem programu...

Leta 1953 se začne zopet novo obdobje v Stularjevem življenju: postane korepetitor in skladatelj Srbskega narodnega gledališča, najstarejše srbske gledališke ustanove, ki z ekipo izjemnih režiserjev, igralcev, glasbenikov in baletnikov prav v tem času doživlja svoje pomembne trenutke. Stular je napisal glasbo za okoli petdeset dramskih predstav, ki so bile na repertoarju tega odra. Posebno pozornost je zbudila scenska glasba za drame *Krvava svatba*, *Skenderbeg* in *Smrt Smail-age Čengića* (komponirana v obliki oratorija). Delo v gledališču zanj ni bilo delovna obveza ampak velika ljubezen. Že od otroških nog je živel z gledališčem in je poznal njegove skrivnosti. Baletne korepeticije so bile tako cenjene, da so ga vabili v Boljšoj teater. Mladi pianisti iz najbolj znanih razredov novosadske in beograjske akademije tudi danes prihajajo k njemu po nasvet in poduk. Društvo skladateljev Vojvodine je izdalo popularno zbirko *Za mlade pianiste* in klavirske kompozicije *Listje na vetru* in *Notturmo romantico*.

Čeprav se je sam brezbrizno obnašal do svoje ustvarjalnosti (mnoge kompozicije je izgubil, nekaterih ni zapisal), se v zadnjem času prebujajo zanimanje za njegovo delo — kar potrjujejo tudi izvedbe velikih form, kot so *Klavirski koncert*, *Jazz sinfonija* in

Pan. Vendar pa je vse to malo v primerjavi s pomenom njegove dolgoletne glasbene dejavnosti. Od družbenih priznanj je nekoč dobil le udarniški znak za požrtvovalno delo v Subotici.

Po nekaj sestavkih v časopisih (novosadski Dnevnik, tržaški Primorski dnevnik) in po geslih v *Muzičkem brevijaru Vojvodine* Antona Ebersta in *Primorskem slovenskem biografskem leksikonu* so te vrstice prvi poizkus, da se sistematizira izredno bogata biografija Dušana Stularja. Pišemo jih z ljubeznijo in s spoštovanjem, v upanju, da bodo izzvale zanimanje za usodo in ustvarjalnost nestorja naših pianistov in skladateljev, ki svoj 90. rojstni dan pričakuje v skoraj popolni anonimnosti.

LITERATURA

Ivan Grbec: *Javna produkcija gojencev Glasbene Matice v Trstu*, Njiva, Trst, št. 11, 17. VII 1919, 175-176; Al. P.: *Le danze di Britta Schellander in Sala Massima*, Il Popolo, Trieste, 9. XI 1936; Anon.: *Britta Schellander a Bologna*, Piccolo, Trieste, 12. XII 1936; Anon.: *Vivo successo della Schellander al Circolo Savoia di Pola*, Piccolo, Trieste, 2. III 1937; Al. Pin.: *La serata di danze di Britta Schellander*, Popolo, Trieste, 6. III 1937; Anon.: *La serata di danze di Britta Schellander e delle sue allieve*, Piccolo, Trieste, 6. II 1937(?); Anon.: *Le danze di Britta Schellander in Sala Massima*, Piccolo, Trieste, 6. II 1939; Anon.: *Il successo di Britta Schellander al Teatro delle Arti a Roma*, Il Popolo, Trieste, 19. VI 1939; Anton Eberst: *Muzički brevijar Vojvodine*, Novi Sad, 1972, 115; Nada Savković: *Jedan životni put — Bajronova strofa za Lista*, Dnevnik, Novi Sad, 10. II 1985; Dušan Mihalek: *Dušan Stular (Trieste, 6. IV 1901)*, Jubilejna izdaja Notturmo romantico, Novi Sad, 1986, 14-19; Ravel Kodrič: *Nestor tržaških pianistov Dušan Stular*, Primorski Dnevnik, Trst, 6. IV 1986; HJ: *Večer Dušana Stularja*, Primorski Dnevnik, Trst, 10. IV 1986; Har.: *Štular Dušan*, Primorski slovenski biografski leksikon, Gorica, 1989, 15. snopič, 605-606; Dušan Mihalek: *Kroz stvaralaštvo naših kompozitora: Dušan Stular*, radijska oddaja, Fonoteka Radia Novi Sad, trak št. FR 956/3723.

SUMMARY

This article represents a first attempt at a comprehensive biography of the composer and pianist Dušan Stular (born 6th April 1901 in Trieste). Two periods of his lifetime are highlighted. The first is the period prior to 1943 when, driven away by the Fascists, Stular moved to Vojvodina. Although born and bred in an artistic family (his mother being a popular operetta-singer and his father a fashion and costume designer), he decided to take up his studies of music quite late in his life, only at the age of 19. Nevertheless, owing to his exceptional talent, he managed to advance from being an absolute beginner to holding the post of senior lecturer at the Trieste conservatory in no more than four years, and was given a portrait of Franz Liszt by his piano professor Adolf Skolek that Skolek had won as the winner of the young pianists' competition named after Liszt. Furthermore, Stular studied composition, also in Trieste, with Antonio Illesberg, a teacher of Luigi Dallapiccola and Giulio Viozzi, among others. While working as a lecturer at the Tartini conservatory in Trieste in 1923-43, he made many solo performances at concerts in Rome, Milan, Naples,

Trieste, Graz and the then new-found radio programme of Radio Zagreb. He also gave performances in a piano duet together with Ada Naish, and wrote entertainment and screen music (under the pseudonym of Raul Duntass).

In 1934 he started performing at concerts together with the free ballet dancer Britta Schellander (a pupil of Mary Wigman), who won the golden Olympic ring in the cultural programme at the Berlin Olympic Games in 1936 dancing to Stular's music.

In spite of the pressures of the Fascist regime, Stular created his two most prominent works during the years before the second world war, namely the Jazz Symphony and Pan, quartet for violoncellos, that were both awarded first prizes at the Mostra Triennale at Naples in 1941. Dating from the same period is also the children's operetta Blue Lightning, which won all the three prizes at the anonymous competition in Trieste in 1941, as well as the Concerto for piano and orchestra entitled Melodies and Rhythm.

Stular's Vojvodina period is characterized by his intensive efforts to revive the musical tradition in Subotica and Novi Sad (headmaster of the music school, leader of several amateur choruses, composer of occasional music). Since 1953 he has worked as the répétiteur and a composer of the oldest Serbian theatre — the Srpsko narodno pozorište in Novi Sad, for which he wrote music for over 50 premières.